

Функції стилістичних засобів реалізації категорії зв'язності у створенні картини “піщаного світу” в оповіданні Стивена Кінга “Beachworld”

Т. Борисова*

Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна

* E-mail: taip13ram@bigmir.net

Paper received 10.01.16; Accepted for publication 20.01.16.

Анотація. Стаття присвячена питанню категорії зв'язності в сучасній лінгвістиці та стилістичним засобам її реалізації на матеріалі оповідання Стивена Кінга “Beachworld”. Визначаються різні типи мовних засобів, що використовуються для створення експліцитної зв'язності, аналізуються їх функції в художньому тексті. Особливу увагу приділяється анадиплосису, епіфорі та анафорі як типам повтору, а також персоніфікації, які домінують у тексті, що слугує матеріалом дослідження.

Ключові слова: *категорія зв'язності, когезія, персоніфікація, повтор, імпліцитність, експліцитність*

Вивчення специфіки реалізації категорії зв'язності – це важливий аспект, який активно розвивається в останні десятиліття в сфері розділу мовознавства “лінгвістика тексту”. Відмінною рисою теорії тексту є підхід до тексту як до структурного цілого – ієрархії взаємопов'язаних елементів, при цьому складові текстові одиниці, володіючи подвійною природою мовного знака, що має сенс і формальне втілення, можуть у деяких випадках збігатися за обсягом з самим текстом або асоціюватися з такими одиницями як абзац або період. Як відомо, існує певна система засобів реалізації категорії зв'язності, яка відображає базові характеристики тексту як багатоаспектної одиниці, співвіднесеної одночасно як з структурою мови, так і з синтагматичними показниками мови. Дослідження способів реалізації категорії зв'язності в художньому тексті необхідно як в теоретичному плані (один з етапів комплексного тлумачення тексту), так і в прагматичному (вивчення мовної та мовленнєвої природи тексту).

Актуальність проблематики даної статті визначається тим, що в ній на матеріалі художнього тексту ми звертаємося до проблем виявлення мовної природи тексту взагалі, до співвідношення категорії зв'язності і категорії цілісності, взаємозв'язку імпліцитного і експліцитного засобів зв'язності, що виводить на більш загальну проблему змісту і сенсу в лінгвістиці. При вивченні різних засобів реалізації категорії зв'язності художнього тексту необхідно також враховувати і досягнення інших наук: психолінгвістики, яка вивчає процеси сприйняття і формування мови; семіотики, що досліджує найбільш загальні характерні риси в будові і функціонуванні різних знакових систем, які діють в людському суспільстві; літературознавства, в завдання якого входить вивчення образності й ідейного змісту художнього твору, його зв'язок з певною епохою і відображення цього зв'язку в конкретних мовних рисах; враховувалися також підходи до дослідження особливостей психології автора, яка в прихованому вигляді проявляється в тексті; формальної логіки, що вивчає загальні закономірності людського мислення і що виявляє зв'язок мови і мислення та інших наук. Основними категоріями тексту є категорії цілісності і зв'язності, які мають спільні семантичні (змістовні) показники в плані реалізації глобальної імпліцитної зв'язності.

Досліджуючи цілісність як лінгвістичну категорію тексту, багато авторів сходяться на думці, що вона на відміну від зв'язності є чисто змістовною властивістю тексту (В.О. Лукин, А.І. Новиков, Н.С. Валгіна та ін.

[4; 5; 2]). Висуваючи на перший план смислові характеристики цілісності, дослідники протиставляють дві категорії як змістовну (цілісність) і формальну (зв'язність). Оскільки сам текст – явище багатоаспектне, об'єднання, що складається з мовних одиниць різних рівнів, категорія зв'язності функціонує на різних рівнях тексту, поєднуючи елементи тексту (а не тільки мовні знаки) в єдине ціле. Базова текстообразуюча функція даної категорії полягає в смисловій співвіднесеності компонентів текст. Категорія зв'язності відображає логіко-смислові зв'язки і відносини між одиницями різних мовних рівнів, що функціонують у структурі тексту, і має два основних способи реалізації: експліцитний і імпліцитний.

Домінантним видом зв'язності художнього тексту є імпліцитна зв'язність, заснована на невиражених сенсах, що виникають при синтагматичних відносинах висловлювань, і експресивності (компонентах загальних знань автора і читача, тобто інформації, яка завідомо відома учасникам комунікації). Експліцитну зв'язність прийнято досліджувати, виділяючи кілька типів, виходячи з мовного засобу, що виступає в якості скріпи висловлювань в тексті. Оскільки експліцитні типи зв'язності більш зовнішньо виражені, вони системно описані в лінгвістичній літературі, присвяченій теорії тексту (Н.В. Шевченко, К.А. Філіппов, Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарін та ін. [8; 6; 1]). Традиційно прийнято виділяти:

1) фонетичні засоби зв'язку, які хоча і не відносяться до мовних знаків, однак у художніх текстах, особливо в поетичних, на фонетичні співзвуччя нерідко лягає основне навантаження у створенні зв'язного тексту. Мова тут йде, насамперед, про звукопис, який полягає в підборі слів зі звуками що повторюються – голосними і приголосними. Залежно від повторення звуків за їх якістю розрізняють асонанс (повторення голосних), алітерацію (повторення приголосних) і звукові повтори.

2) лексичні засоби реалізації категорії зв'язності більш значущі в семантичному і функціональному аспектах, так як саме на лексичному рівні тексту лежить основне смислове навантаження в реалізації ідейного задуму твору. Ця структурна подвійність слова дозволяє йому виступати в різноманітні зв'язки та відносини з іншими тотожними, подібними, співвіднесеними по значенню або протиставленими одиницями. До лексичних засобів зв'язку зазвичай відносять різноманітні види повтору.

3) граматичні експліцитні засоби зв'язності традиційно об'єднують морфологічні та синтаксичні скріплення висловлювань, між якими не завжди безперечно вдається провести межу. Сюди слід віднести: домінування певних частин мови при організації текстового фрагмента, пов'язаного з конкретним типом (і підтипом) мови; видо-часова і модальна співвіднесеність висловлювань у фрагментах тексту; синтаксичний паралелізм конструкцій та ін.

Метою даної статті є аналіз засобів зв'язності, які використовуються у творі Стівена Кінга "Beachworld". Аналіз тексту оповідання С. Кінга показує, що емоційність та напруга у мовленні головних персонажів та описах їх нестійкого психологічного стану передається автором насамперед за допомогою використання різних видів повтору. Повтор є важливим засобом досягнення текстової зв'язності та єдності. Завдяки повтору створюється світлотінь смислу; він є певним ходом, ключем, за допомогою якого відбувається переключення з одного предмета на інший, який, за задумом автора тексту, є другорядним [7]. Таким чином повтор неначе стає фоном, на якому яскравіше виступають інші смислові елементи тексту. На думку Д. Таннена прийом повторення сприяє кращому розумінню закладеної у тексті інформації, оскільки "увага читача, в першу чергу, привертається новою інформацією, а вже відоме виступає фоном, необхідним для кращого сприйняття нового матеріалу" [9, с. 167]. На основі повторюваності мовленнєвих одиниць у художньому тексті формуються нові естетичні знаки – так звані ключові фрази чи лейтмотиви. Повторна поява фрази повертає читача до першого її застосування, викликаючи переосмислення, виявляючи відмінності у значенні. Одним із засобів виділення лейтмотиву в тексті твору також розглядається наскрізний повтор, який також виступає засобом архітекτονіки та стилізації тексту. Лейтмотив може повторюватись у тексті кілька разів, і кожен раз набувати варіативність. Наскрізні повтори, розташовані дистанційно, сприяють збагаченню смислу, емоційній напрузі, підходячи до кульмінаційного моменту у творі [3]. Знервованість, емоційна збудженість та навіть паніка персонажів відображається у тексті твору, що розглядається у статті, таким чином:

"Bey-at shell Me! Me!"

"Leave it! The captain bawled at Dud. "Leave it, leave it!..."

"Ship!" he screamed. "Holy fuck! Ship! Ship! SHIP!"

"Gomez! Final firing sequence! Now! Now!"

Приклад наведений нижче містить анадиплосис, який служить для створення стійкого логічного зв'язку між реченнями. За рахунок такого виду повтору також досягається ефект посилення виразності та виділення ключового смислового елементу:

No one is going to come. Not even the Beach Boys. The Beach Boys have all been dead for eight thousand years. Welcome to Surf City, Bill. Surf City sans surf.

Наступні речення є прикладами анафоричного повтору:

...There was sand everywhere? Sand in the couch, sand on the kitchen table, sand down the foot of your bed? Beach sand is very....

He could see the shiny brown alluvial fans of mud...He could see sleek sealskin mud... He could see mountains shortening like sharpened pencils... he could see the last few crags pointing at the sky... he could see them covered and immediately forgotten...

He heard the Beach Boys and the Beach Boys were singing about fun, fun, fun. He heard them singing that the girls on the beach were all within reach. He heard – a hollow singing of the wind...he heard that sighing somewhere in the blackness...He heard only the voice in the emptiness.

Застосування анафори слугує емоційному посиленню та ефекту збільшення напруги висловлення.

Епіфора також передає безкрайність піщаних дюн, які побачили персонажі твору:

Dunes. Shallow ones, steep ones, smooth ones, corrugated ones. Knifecrested dunes, plane-crested dunes, irregularly crested dunes that resembled dunes piled on dunes – dune-dominoes.

У творі С. Кінга зафіксовано також поєднання епіфоричного повтору з анафорою:

Umby. It meant crazy. He's strong, for Christ's sake. Strong because he's crazy. He's got big ways, big force. Because he's crazy.

Цій самий стилістичний прийом у поєднанні із паралельними конструкціями використовується й в описах персонажів, створюючи відчуття безмежного піщаного світу. Наприклад:

But he could no longer see the dunes – could no longer see that big, never-ending beach.

В реченні, наведеному нижче, за допомогою повторення контекстуальних синонімів (*filigree – gold; ebony – black*) створюється кумулятивний ефект:

The sunset had given them a gold filigree at their smooth, sweeping caps, a filigree that shaded delicately down to the blackest ebony in the troughs; on the next dune, ebony shaded back to gold. Gold to black. Black to gold. Gold to black and black to gold and gold to –

Ідентична фраза з'являється й у наступному абзаці оповідання, що ще більше посилює враження від повтору:

Rand's eyes searched the dunes, which went from gold to black to gold to black in the sunset.

Повтор часто використовується у поєднанні з полісіндетоном:

Dunes and dunes and dunes, and they never end.

Rand was still there, still staring and staring and staring.

He could feel the sand sucking against his boots. Wants to suck you down, Bill, his mind imagined the sand saying. In his mind it was the dry, arid voice of a woman who was old but still terribly strong. Want to suck you right down...there and give you a great... big... hug.

В останньому прикладі повтор посилюється прийомом персоніфікації (шелестіння піску викликає у персонажа асоціації з сухим невиразним голосом старої, але дуже сильної жінки), який відіграє важливу роль у створенні образу "живого" піщаного світу, до якого потрапили персонажі оповідання Кінга, і який прагне залишити їх навечно собі, зробити їх своєю частиною.

Подібний образ з'являється й у порівнянні піску з беззубим жадібним ротом:

The sand above and below it reminded Shapiro of a pair of lips sucking with a toothless greed at a tender morsel.

Наведемо інші приклади персоніфікації в оповіданні "Beachworld":

They [dunes] would move. Over a period of decades and centuries, they would...well, would walk...walking dunes?

Beach sand is very...ubiquitous.

It moves very gracefully.

Shapiro heard something. He heard the dunes. They sang song of Sunday afternoon at the beach.

Oh, but listen to this wave, the dunes whispered back.

The sand clutched at him.

Жахливе, моторошне враження викликає опис автором піщаної руки, яка буквально намагається ухопити, утримати героїв оповідання на планеті дюн, та появлення якої є кульмінацією оживлення піску у творі:

A hand reached out of the dune and clawed it down. It was a large brown hand, wavery, made of sand. It simply reached up, in defiance of the wind, and smoothed the momentary glitter of the dart. Then the sand fell back with a heavy thrrrrrap. No hand.

The dune at the foot of the gangplank shifted. Became a hand. A large brown hand that began to scrabble up the incline. Shrieking, Shapiro bolted from that hand....The gangplank was pulled up. The hand fell off and became sand again.

...it seemed he could feel sand grasping at the trader with muscular brown arms, straining to hold them down.

"Жива" сутність піщаних дюн підтверджується й репліками персонажів:

"I think it's alive" Rand said.

A hand. It was a HAND. He's right; it's alive, alive, alive –

Отже, проведений аналіз оповідання "Beachworld" Стівена Кінга дозволив прийти до висновку, що серед стилістичних засобів реалізації категорії зв'язності у творі переважає вживання різних видів повтору (простий повтор, анадиплосис, епіфора, анафора). Паралельно з повтором в тексті інтенсивно вживається персоніфікація, яка виконує як смислотворчу, так й текстотворчу функції, що дозволило автору створити у читача цілісне уявлення про «живий» світ піску, який здатен «проковтнути» своїх відвідувачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста/ Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин. – М.: Флинта: Наука. – 496 с.
2. Валгина Н.С. Теория текста/ Н.С.Валгина. – М.: Логос, 2003. – 250 с.
3. Кожевникова К. Об аспектах связности в тексте как целом / К. Кожевникова // Синтаксис текста. – М., 1979. – №7. – С. 49-68.
4. Лукин В.А. Художественный текст: Основы лингвистической теории и элементы анализа. Учебник для филологических специальностей вузов./ В.А. Лукин. – Москва: Издательство «Ось-89», 1999. – 192 с.
5. Новиков А.И. Текст и его смысловые доминанты / Под ред. Н.В. Васильевой, Н.М. Нестеровой, Н.П. Пешковой. – М.: Институт языкознания РАН, 2007. – 224 с.
6. Филиппов К.А. Лингвистика текста: курс лекций / К.А. Филиппов. – Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2003. – 336 с.
7. Харламова Т.В. Текстобразующие средства в устной речи (на материале русского и английского языков) / Т.В. Харламова. – Саратов: Изд-во Сарат. Ун-та, 2000. – 305 с.
8. Шевченко Н.В. Основы лингвистики текста: учебное пособие. / Н.В. Шевченко. – М.: Приор-издат, 2003. – 160 с.
9. Tannen, D. Transcription conventions from Talking Voices: Repetition, Dialog and Imagery in Conversational Discourse / D. Tannen. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 256 p.
10. URL:<http://allking.ru/books/texts/beachworld/>

REFERENCES

1. Babenko, L.G. Linguistic analysis of a literary text / L.G. Babenko, Yu.V. Kazarin. – M.: Flint Science. – 496 p.
2. Valgina, N.S. The theory of the text / N.S.Valgina. – M.: Logos, 2003. – 250 p.
3. Kozhevnikova, K. On the connectivity aspects of the text as a whole / K. Kozhevnikova // Syntax of a text. – M., 1979. – №7. – P. 49-68.
4. Lukin, V.A. Literary Text: Fundamentals of linguistic theory and analysis of elements. Textbook for philological specialties. / V.A. Lukin. – M.: Publishing House "Os-89", 1999. – 192 p.
5. Novikov, A.I. Text and its semantic dominants / Ed. N.V. Vasilyeva, N.M. Nesterova, N.P. Peshkova. – M.: Institute of Linguistics, 2007. – 224 p.
6. Filippov, K.A. Text Linguistics: lectures / K.A. Filippov. – St. Petersburg: Publishing house of St. Petersburg University, 2003. – 336 p.
7. Harlamova, T.V. Text-forming means in oral speech (on the material of Russian and English languages) / T.V.H arlamova. – Saratov: Publishing House of Sarat. University Press, 2000. – 305 p.
8. Shevchenko, N.V. Essentials of text linguistics: a tutorial/N.V Shevchenko. – M.: Prior-izdat, 2003. – 160 p.
9. Tannen, D. Transcription conventions from Talking Voices: Repetition, Dialog and Imagery in Conversational Discourse / D. Tannen. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 256 p.
10. URL:<http://allking.ru/books/texts/beachworld/>

The functions of stylistic means of the coherence category's implementation in the "Sandy World" description (on the material of Stephen King's story "Beachworld")

T. Borisova

Abstract. The article is devoted to the issue of the cohesion as the text category in modern linguistics and stylistic means of its implementation on the material of the story by Stephen King "Beachworld". The different types of linguistic units that are used to create explicit connectivity in the literary text are identified, their functions in fiction are analyzed in the course of our investigation. Particular attention is paid to the anadiplosis, anaphora, epiphora and other types of repetition and personalization as well, that dominate in the text that serves as our study material.

Keywords: category of coherence, cohesion, personification, repetition, implicit, explicit